SCIENCE HUB REVIEW
2026
Volume 1
Issue 5
www.sciencehubreview.uz
ILMIY ELEKTRON JURNAL

O‘ZBEKISTONDA IJTIMOIY SOHADA AMALGA OSHIRILAYOTGAN O‘ZGARISHLARNING MAZMUN VA MOHIYATI

Atabaeva Nigoraxon Maxmudjanovna

Toshkent xalqaro universiteti Andijon fakulteti, «Ijtimoiy fanlar va ta’lim-2» kafedrasi dotsenti

atabayevanigora720@gmail.com

Isroilova Mohlaroy Mirzohid qizi

Toshkent xalqaro universiteti (TIU AC), Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 5-guruh talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi hamda «O‘zbekiston - 2030» strategiyasi doirasida mamlakatimiz ijtimoiy sohasida amalga oshirilayotgan tub islohotlarning mazmun-mohiyati, konstitutsiyaviy asoslari va amaliy natijalari atroflicha tahlil qilingan. Xususan, «Inson qadri uchun» tamoyili asosida aholini manzilli ijtimoiy himoya qilish, kambag‘allikni qisqartirish, ta’lim va sog‘liqni saqlash tizimlarini modernizatsiya qilish, yoshlar hamda xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash borasidagi tizimli o‘zgarishlar statistik ma’lumotlar va tahliliy jadvallar asosida yoritilgan.

Kalit so‘zlar

Yangi O‘zbekiston, ijtimoiy davlat, inson qadri, ijtimoiy himoya, kambag‘allikni qisqartirish, «O‘zbekiston - 2030» strategiyasi, ta’lim islohotlari, sog‘liqni saqlash, mahallabay tizim.

Аннотация

В данной статье всесторонне проанализированы сущность, конституционные основы и практические результаты коренных реформ, осуществляемых в социальной сфере нашей страны в рамках Стратегии развития Нового Узбекистана и Стратегии «Узбекистан - 2030». В частности, на основе статистических данных и аналитических таблиц освещены системные преобразования в области адресной социальной защиты населения, сокращения бедности, модернизации систем образования и здравоохранения, а также

поддержки молодежи и женщин на основе принципа «Во имя чести и достоинства человека».
Ключевые слова
Новый Узбекистан, социальное государство, достоинство человека, социальная защита, сокращение бедности, Стратегия «Узбекистан - 2030», реформы образования, здравоохранение, система «махаллабай».
Abstract
This article provides a comprehensive analysis of the essence, constitutional foundations, and practical outcomes of the fundamental reforms being implemented in the social sphere of Uzbekistan within the framework of the New Uzbekistan Development Strategy and the "Uzbekistan - 2030" Strategy. Specifically, based on statistical data and analytical tables, the paper highlights systemic transformations in targeted social protection of the population, poverty reduction, modernization of education and healthcare systems, as well as support for youth and women grounded in the principle of "For Human Dignity."
Keywords
New Uzbekistan, social state, human dignity, social protection, poverty reduction, "Uzbekistan - 2030" Strategy, education reforms, healthcare, mahalla-based system.

Kirish

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida davlat va jamiyat hayotining barcha jabhalarida inson manfaatlarini oliy qadriyat sifatida qaror toptirishga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda [1]. Davlatimiz rahbari tomonidan ilgari surilgan «Inson qadri uchun» ustuvor g‘oyasi mamlakatimizda olib borilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy siyosatning bosh mezoniga aylandi. 2023-yil 30-aprelda umumxalq referendumi asosida qabul qilingan yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 1-moddasida O‘zbekiston - suveren, demokratik, huquqiy, ijtimoiy va dunyoviy davlat ekanligi qat’iy mustahkamlab qo‘yildi [2].

«Ijtimoiy davlat» tushunchasi har bir fuqaroning munosib turmush darajasi va sifatini ta’minlash, hech kimning o‘z muammolari bilan yolg‘iz qolmasligi, ijtimoiy tengsizlikni yumshatish hamda muhtoj qatlamlarga manzilli ko‘mak berish bo‘yicha davlatning konstitutsiyaviy majburiyatlarini anglatadi [2, 3]. Yangilangan Konstitutsiyada ijtimoiy huquqlar doirasi qariyb uch barobarga kengaytirilib, fuqarolarning malakali tibbiy xizmatdan foydalanish, bepul umumiy o‘rta ta’lim olish, munosib mehnat sharoitlariga ega bo‘lish, uy-joyli bo‘lish va pensiya ta’minoti kafolatlari aniq huquqiy mexanizmlar bilan mustahkamlandi.

Ushbu konstitutsiyaviy tamoyillarni hayotga tatbiq etish maqsadida qabul qilingan «O‘zbekiston -2030» strategiyasining eng birinchi va ustuvor yo‘nalishi ham bevosita «Har bir insonga o‘z salohiyatini ro‘yobga chiqarishi uchun munosib sharoitlar yaratish» deb nomlanganligi mamlakatimizda inson kapitaliga yo‘naltirilayotgan e’tiborning naqadar yuqori ekanligidan dalolat beradi [4]. Davlat byudjeti xarajatlarining yarmidan ko‘pi – 52-54 foizi muntazam ravishda ijtimoiy soha rivojiga yo‘naltirilayotgani O‘zbekiston ijtimoiy siyosatining barqaror moliyaviy poydevorga ega ekanligini ko‘rsatadi (1-rasm, a).

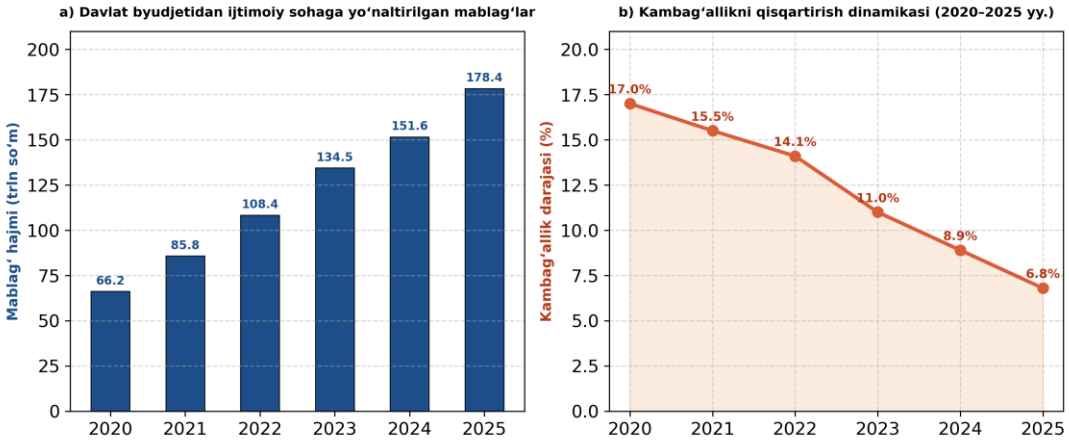
Aholini ijtimoiy himoya qilishning yangi tizimi va kambag‘allikni qisqartirish

O‘zbekistonda ijtimoiy sohada amalga oshirilgan eng tub burilishlardan biri - ijtimoiy himoya tizimining eski, tarqoq va byurokratik ko‘rinishidan voz kechilib, yagona, shaffof va manzilli tizimga o‘tilganidir [5]. 2023-yilda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzurida Ijtimoiy himoya milliy agentligining tashkil etilishi mazkur sohadagi davlat boshqaruvini mutlaqo yangi bosqichga olib chiqdi. Ilgari turli vazirlik va idoralar (Sog‘liqni saqlash, Maktabgacha va maktab ta’limi, Moliya, Bandlik vazirliklari) o‘rtasida tarqoq holda bo‘lgan ijtimoiy xizmatlar bir markazga birlashtirilib, har bir mahallada «Inson» ijtimoiy xizmatlar markazlari va ijtimoiy xodimlar faoliyati yo‘lga qo‘yildi [5, 6].

Ijtimoiy yordam tayinlashda inson omili va korrupsiyaviy xavflarni bartaraf etish maqsadida «Ijtimoiy himoya yagona reyestri» axborot tizimi joriy etildi. Ushbu raqamli platforma orqali kam ta’minlangan oilalarga bolalar nafaqasi va moddiy yordam tayinlash jarayoni to‘liq avtomatlashtirildi. Natijada ijtimoiy nafaqa oluvchi ehtiyojmand oilalar qamrovi 2017-yildagi 500 ming oiladan 2,2 million oilagacha kengaytirildi [6].

Shu bilan birga, O‘zbekiston tarixida ilk bor «kambag‘allik» muammosi ochiq e’tirof etilib, uni qisqartirish bo‘yicha ilmiy asoslangan kompleks dasturlar ishlab chiqildi [3, 7]. Kambag‘allikni qisqartirishda faqatgina pul tarqatish (boqimandalik kayfiyatini uyg‘otish) emas, balki «Kambag‘allikdan farovonlik sari» dasturi asosida aholini kasb-hunarga o‘qitish, tadbirkorlikka jalb qilish, imtiyozli kredit va subsidiyalar ajratish, tomorqadan samarali foydalanish va «mahallabay» ishlash mexanizmlari joriy etildi [7]. Amalga oshirilgan izchil chora-tadbirlar natijasida mamlakatimizda kambag‘allik

darajasi 2020-yildagi 17,0 foizdan 2025-yil yakuniga kelib 6,8 foizgacha tushirildi va uch milliondan ortiq aholi kambag‘allikdan chiqarildi (1-rasm, b).



1-rasm.

O‘zbekistonda ijtimoiy soha xarajatlari dinamikasi (a) va kambag‘allik darajasining pasayish ko‘rsatkichlari (b) [6, 7].

Ta’lim va ilm-fan tizimidagi sifat o‘zgarishlari

Har qanday jamiyat taraqqiyoti va ijtimoiy farovonligining asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatli ta’lim tizimidir [4]. O‘zbekistonda ta’limning barcha bo‘g‘inlari - maktabgacha ta’limdan tortib oliy ta’lim va ilmiy-tadqiqot muassasalarigacha bo‘lgan uzluksiz zanjir tubdan isloh qilindi. 2017-yilda alohida Maktabgacha ta’lim vazirligining tashkil etilishi va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining joriy qilinishi natijasida bolalarni maktabgacha ta’lim bilan qamrab olish darajasi 27,7 foizdan 76,5 foizga yetkazildi, 6 yoshli bolalarni maktabga majburiy bepul tayyorlash tizimi yo‘lga qo‘yildi [6, 8].

Umumiy o‘rta ta’lim tizimida o‘quv dasturlari ilg‘or xorijiy tajribalar (Finlyandiya, Singapur, Janubiy Koreya modellari) asosida yangilanib, o‘quvchilarning tanqidiy fikrlash va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratildi. Iqtidorli yoshlarni qo‘llab-quvvatlash maqsadida Prezident maktablari, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablar tarmog‘i yaratildi. O‘qituvchilarning jamiyatdagi nufuzi va moddiy manfaatdorligini oshirish bo‘yicha tarixiy qadamlar tashlandi: pedagog xodimlarni majburiy mehnatga jalb etishga butunlay barham berildi, xalqaro va milliy sertifikatga ega o‘qituvchilarga 50 foizgacha ustamalar to‘lash tizimi joriy etildi [8].

Oliy ta’lim tizimida ham qamrov darajasi keskin oshirildi. So‘nggi sakkiz yilda oliy ta’lim muassasalari soni 77 tadan 210 tadan oshdi, yoshlarni oliy ta’lim bilan qamrab olish darajasi esa 9 foizdan 42 foizga ko‘tarildi [6]. Xotin-qizlarning ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirish maqsadida magistraturada o‘qiyotgan barcha xotin-qizlarning kontrakt to‘lovlari davlat byudjeti hisobidan to‘liq qoplab berilishi hamda ehtiyojmand oilalar qizlari uchun alohida davlat grantlari ajratilishi ijtimoiy adolatning yorqin namunasiga aylandi [4, 8].

Sog‘liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish va aholi salomatligini muhofaza qilish

Ijtimoiy sohadagi islohotlarning yana bir muhim ustuni - sog‘liqni saqlash tizimini aholiga yaqinlashtirish, birlamchi tibbiy-sanitariya yordami sifatini oshirish va kasalliklarni erta aniqlash tizimini yo‘lga qo‘yishdir [4, 9]. Mahallalarda oilaviy shifokor punktlari va oilaviy poliklinikalar faoliyati takomillashtirilib, «tibbiyot brigadalari» tashkil etildi. Har bir fuqaroning salomatlik ko‘rsatkichlarini elektron nazorat qilish, skrining tekshiruvlarini o‘tkazish va kafolatlangan bepul tibbiy xizmatlar paketini joriy etish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda [9].

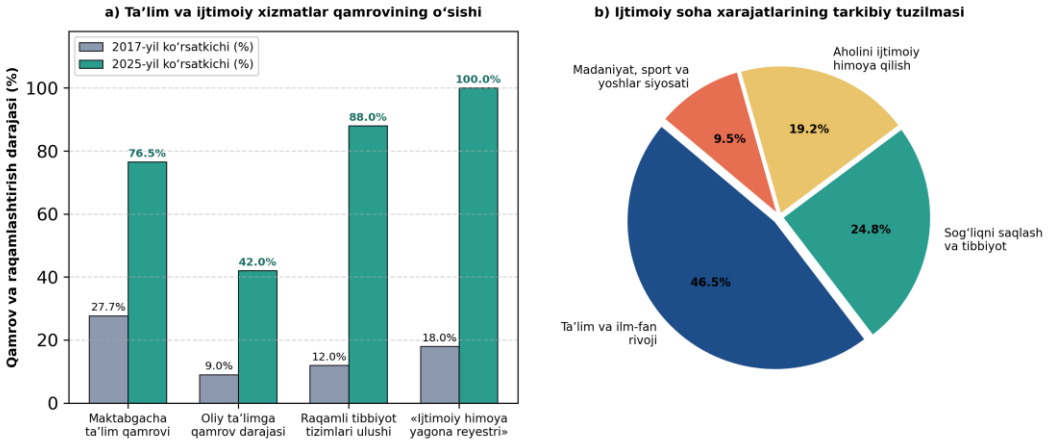
Ixtisoslashtirilgan tibbiy yordamni viloyat va tumanlar darajasiga tushirish natijasida ilgari faqat poytaxtda yoki xorijda o‘tkazilgan murakkab jarrohlik amaliyotlari (kardiojarrohlik, neyrojarrohlik, transplantologiya) bugungi kunda hududiy tibbiyot markazlarida muvaffaqiyatli bajarilmoqda. Shuningdek, onalik va bolalikni muhofaza qilish, bolalarni bepul dori-darmon va vitamin komplekslari bilan ta’minlash, onkologik va gematologik kasalliklarga chalingan bemorlarni davolashga ajratilayotgan mablag‘lar bir necha barobarga oshirildi [6, 9].

1-jadval.

O‘zbekistonda ijtimoiy sohada amalga oshirilgan islohotlarning asosiy qiyosiy ko‘rsatkichlari

Ijtimoiy soha yo‘nalishi va ko‘rsatkichlar	O‘lchov birligi	2017-yil holati	2025–2026-yillar holati
Davlat byudjetida ijtimoiy xarajatlar ulushi	%	46,2	54,0
Maktabgacha ta’limga qamrov darajasi	%	27,7	76,5
Oliy ta’lim muassasalari soni	ta	77	213

Ijtimoiy soha yo‘nalishi va ko‘rsatkichlar	O‘lcho v birligi	2017-yil holati	2025–2026-yillar holati
Yoshlarning oliy ta’lim bilan qamrovi	%	9,0	42,0
Ijtimoiy nafaqa oluvchi ehtiyojmand oilalar	ming oila	500	2 200
Kambag‘allik darajasi (2020-yilga nisbatan)	%	17,0 (2020 y.)	6,8
Aholining o‘rtacha umr ko‘rish davomiyligi	yosh	73,8	75,1



2-rasm.

Ta’lim va ijtimoiy xizmatlar qamrovining o‘sishi (a) hamda ijtimoiy soha xarajatlarining tarkibiy tuzilmasi (b) [6, 8].

Yoshlar siyosati, xotin-qizlar faolligi va uy-joy ta’minoti

O‘zbekiston aholisining 60 foizdan ortig‘ini yoshlar tashkil etishini hisobga olgan holda, yoshlarga oid davlat siyosati ijtimoiy islohotlarning markaziga qo‘yildi [1, 4]. Yoshlar ishlari agentligi hamda mahallalarda «yoshlar yetakchilari» institutining joriy etilishi yoshlarning muammolarini joyida hal etish, ularni kasb-hunar va xorijiy tillarga o‘qitish, startap loyihalarini moliyalashtirish hamda bandligini ta’minlashda samarali mexanizmga aylandi. «Yoshlar daftari» va «Ayollar daftari» tizimlari orqali yuz minglab yoshlar va xotin-qizlarga o‘z tadbirkorligini boshlash uchun subsidiya va mehnat qurollari ajratildi [5, 7].

Aholini arzon va sifatli uy-joy bilan ta’minlash borasida ham misli ko‘rilmagan dasturlar amalga oshirilmoqda. Hududlarda «Yangi O‘zbekiston» massivlari barpo etilib, kam ta’minlangan va uy-joy sharoitini yaxshilashga muhtoj oilalar uchun ipoteka kreditlari bo‘yicha boshlang‘ich badal va foiz to‘lovlarining bir qismini davlat

byudjetidan subsidiyalash amaliyoti yo‘lga qo‘yildi [4, 6]. Bu esa minglab oilalarning turmush sharoitini tubdan yaxshilash va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda ijtimoiy sohada amalga oshirilayotgan o‘zgarishlarning asl mazmun va mohiyati - davlat siyosatining markaziga insonni, uning sha’ni, qadr-qimmati, huquq va manfaatlarini qo‘yishdan iboratdir .Yangilangan Konstitutsiyada «ijtimoiy davlat» tamoyilining muhrlanishi, Ijtimoiy himoya milliy agentligi va mahallabay ishlash tizimining yaratilishi, kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha manzilli dasturlar hamda ta’lim va sog‘liqni saqlash sohalaridagi keng ko‘lamli modernizatsiya ishlari xalqimiz farovonligini oshirishda muhim omil bo‘lmoqda

Mazkur islohotlarning izchil davom ettirilishi O‘zbekistonning inson kapitali rivojlangan, ijtimoiy adolat va barqarorlik qaror topgan zamonaviy davlatlar qatoridan munosib o‘rin egallashini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. To‘ldirilgan ikkinchi nashri. -Toshkent: «O‘zbekiston» nashriyoti, 2022. - 416 b.

2. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. - Toshkent: «O‘zbekiston» nashriyoti, 2023. - 128 b.

3. Mirziyoyev Sh.M. Hozirgi zamon va Yangi O‘zbekiston. - Toshkent: «O‘zbekiston» nashriyoti, 2024. - 560 b.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi “«O‘zbekiston - 2030» strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-158-son Farmoni.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 1-iyundagi “Aholiga sifatli ijtimoiy xizmat va yordam ko‘rsatish hamda uning samarali nazorat tizimini yo‘lga qo‘yish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-82-son Farmoni.

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy statistik to‘plami: “O‘zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy holati”. - Toshkent, 2025.

7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 23-sentabrdagi “Kambag‘allikdan farovonlik sari dasturini amalga oshirish bo‘yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-330-son Qarori.

8. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni (O‘RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr).

9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-noyabrdagi “Birlamchi tibbiy-sanitariya yordami muassasalari faoliyatiga mutlaqo yangi mexanizmlarni joriy qilish va sog‘liqni saqlash tizimida olib borilayotgan islohotlar samaradorligini yanada oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6110-son Farmoni.